

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

УДК 94 (82) «1862/1880».338

МОДЕРНІЗАЦІЯ АРГЕНТИНИ ЗА ПРАВЛІННЯ ЛІБЕРАЛЬНИХ УРЯДІВ 1862-1880 рр.

Олена Чемоданова

Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України»

Україна, 01030, м. Київ, вул. Леонтовича, 5

e-mail: olenka.sergiiivna@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0961-5648>

У статті проаналізовано реформаторську діяльність ліберальних президентів Аргентини Бартоломе Мітре, Домінго Сарм'єнто та Ніколаса Авельянеди, які послідовно обіймали посаду президента впродовж 1862-1880 рр. Розглянуто успішні модернізаційні заходи у сфері реформування армії та системи законодавства, у розбудові фінансових, освітніх і наукових інституцій, транспорту та комунікацій, створення сприятливого імміграційного клімату.

Ключові слова: Аргентина, модернізація, реформи, ліберальні уряди, Бартоломе Мітре, Домінго Сарм'єнто, Ніколас Авельянеда

Для формування державності Аргентини важливим періодом було двадцятиліття 1860-1870-х рр. Внаслідок битви при Павон 1861 р. завершилася громадянська війна та відбулася фактична інтеграція країни, за якою відтоді остаточно закріпилася назва Аргентина. Починаючи з наступного року, президентами були прогресивні ліберальні державні діячі – Бартоломе Мітре (1862-1868), Домінго Фаустіно Сарм'єнто (1868-1874), Ніколас Авельянеда (1874-1880), які були названі аргентинськими істориками батьками-засновниками Аргентини [2, с. 105]. Внесок цих видатних особистостей полягав у розбудові законодавства, державних і фінансових інституцій, системи освіти, транспорту та комунікацій тощо. Завдяки їхній конструктивній праці Аргентина пішла шляхом швидкої модернізації, увійшовши у наступних десятиліттях у «золоту добу» своєї історії. Вже на зламі XIX і XX ст. Аргентина входила до десятки найбагатших країн світу [4, с. 67]. Однак, у моделі розвитку Аргентини були як сильні, так і слабкі сторони, фундамент яких було закладено протягом 1860-1870-х рр. Всебічний аналіз реформаторської діяльності ліберальних урядів Аргентини 1862-1880 рр. залишається предметом досліджень і дискусій в історичній науці.

В аргентинській історіографії розробка цих

питань тривала не одне десятиліття. Аналіз, що враховує підсумки тривалих дискусій, можна знайти у сучасних нарисах історії Аргентини. Так, Фелікс Луна у своїй «Короткій історії аргентинців» робить наголос на позитивних здобутках модернізації, а також наголошує на тому, що завдяки діяльності ліберальних президентів, Аргентина пододала ризики панування анархії, стану нескінченної громадянської війни усіх проти усіх [2, с. 103-118]. З іншого боку, Ектор Петроселлі досить критично оцінює економічний лібералізм і практику постійних іноземних позик, які втягнули країну у боргову яму. Він також стримано оцінює найбільш успішні реформи урядів Б. Мітре, Д. Сарм'єнто та Н. Авельянеди, вказуючи на необґрунтоване залучення іноземних капіталів і спеціалістів у тих численних випадках, коли країна мала власні ресурси [11].

Оскільки, у цілому, історія Аргентини до середини XX ст. фактично не досліджувалася у вітчизняній історіографії, реформаторська діяльність ліберальних аргентинських урядів 1862-1880 рр. не висвітлювалася в історичних працях. Брак історіографічних традицій дослідження латиноамериканського регіону пов'язаний з політиками Радянського Союзу, що призвели до ліквідації самостійних досліджень історії зарубіжних країн у радянських

республіках. Отже, історичні дослідження країн Латинської Америки в Україні ще досить молоді, і стосуються, поки що, обмеженого кола питань. Українських істориків здебільшого цікавили питання формування в Аргентині української діаспори, яке почалося з 1897 р.

Радянська історіографія, що охоплювала дослідження означеного періоду історії Аргентини, представлена лише однією ґрунтовною роботою – «Нариси історії Аргентини» («Очерки истории Аргентины»), за редакцією В. Єрмолаєва [3]. Незаперечною перевагою цієї праці є ретельний добір фактичного та статистичного матеріалу. Водночас, виходячи з практик історичної науки у СРСР, певним пережитком минулого є марксистсько-ленінський підхід до формування наративу та зосередження уваги переважно на питаннях економічного розвитку та робітничих рухів.

Сучасна російська історіографія представлена дослідженнями Володимира Казакова, який вивчає широкий спектр проблем історії Аргентини XIX–XX ст., що включає у себе політичну історію XX ст., біографічні статті щодо окремих політичних діячів XIX–XX ст., монографію, присвячену Тукуманському конгресу 1816 р. й ін. Дотичною до тематики цієї роботи є його біографічна стаття, присвячена Д.Ф. Сарм'єнто [1], яка, здебільшого зосереджена на допрезидентському періоді його життя.

У межах англомовної історіографії слід відзначити колективну монографію британських та аргентинських істориків «Аргентина від часів незалежності» («Argentina since Independence») за редакцією Леслі Беселл, яка містить ретельний аналіз кількох реформ періоду 1862–1880 рр. [9; 6].

З критикою політичних амбіцій президентів з ліберальної течії, особливо Б. Мітре та Д. Сарм'єнто, виступив американський історик Ніколас Шумвей, який залучав до своїх досліджень особисте листування і літературно-публіцистичні твори провідних аргентинських політичних та інтелектуальних діячів. У своїй роботі «Винайдення Аргентини» («The Invention of Argentina») він вказував на домінування особистих інтересів над національними, властиве ліберальній політичній еліті почуття класової та етнічної вищості, а також надання нею економічних переваг іноземцям перед аргентинцями [14].

Варто вказати роботи, які є цінними для аналізу окремих аспектів цієї проблематики. Монографія аргентинсько-американського дослідника Фернандо Роччі присвячена інду-

стріалізації Аргентини впродовж 1870–1930 рр. [12]. У дослідженні автор, окрім статистичних даних, використав низку архівних документів аргентинських промислових компаній, що дозволило проаналізувати перебіг економічних процесів з точки зору виробників. Значну цінність для історіографії становить праця Майкла Рокланда ««Подорожі до США 1847 р.» Сарм'єнто» («Sarmiento's Travels in the United States in 1847»). Основною частиною цієї роботи є переклад англійською з іспанської листів Д. Сарм'єнто, які він писав під час своїх подорожей по США. Водночас, робота оснащена науковим вступом, який містить одну з найкращих біографій президента Аргентини, а також проливає світло на його відносини з провідними американськими інтелектуалами того часу [13]. У праці Джеймса Гарднера «Буенос-Айрес: біографія міста» («Buenos Aires: The Biography of a City») простежено як модернізація держави відбивалася на її столиці, а також висвітлено багато знакових подій з життя Буенос-Айреса [7]. Отже, у цілому, у зарубіжній історіографії є цінні роботи, які містять аналіз окремих аспектів діяльності ліберальних урядів 1862–1880 рр., виконаний з різних вихідних ідеологічних і методологічних позицій, тоді як в українській історіографії це питання ще не порушувалося.

Таким чином, у статті здійснено аналіз процесу модернізації Аргентини за часів правління президентів – представників ліберальної політичної течії (1862–1880 рр.).

На початку 60-х років XIX ст., за приблизними підрахунками, населення Аргентини становило понад 1 млн. осіб, а території простягалися на понад 2 млн. км² [5, с. 121]. Основним видом економічної діяльності був експорт продуктів тваринництва, промисловість представляли лише невеликі кустарні заклади. У суспільстві існувало значне соціальне розшарування між невеликою олігархічно-клановою групою багатих землевласників і більшістю бідного неписьменного населення. З огляду на те, що після 1861 р. відбулася інтеграція розділеної на два державні утворення (Конфедерацію провінцій і Провінцію Буенос-Айреса) країни, існувала нагальна потреба поширення центральної влади на усю територію держави, створення загальнонаціонального законодавства та державних інституцій. Країна постала перед необхідністю швидкої модернізації.

Варто зазначити, що провідну роль у подоланні цих викликів часу відіграли президенти Аргентини Бартоломе Мітре (1821–1906), До-

мінго Фаустіно Сарм'єнто (1811-1888) та Ніколас Авельянеда (1837-1885) – представники національної інтелектуальної еліти, політики-ліберали.

Так, одним з перших реформаційних заходів президента Б. Мітре було створення національної судової системи, закріплене законом 1862 р., який передбачав формування верховного та місцевих судів. Верховний суд де-факто ставав конституційним, оскільки мав право визначати відповідність до Конституції будь-якого законодавчого акта національного або провінційного рівнів [9, с. 41]. Конституція Аргентини, прийнята ще 1853 р., була приведена у відповідність до нової політичної ситуації. Водночас, Верховний суд не розглядав політичні питання, такі як звинувачення у фальсифікації виборів, що сприяло поглибленню політичної нестабільності, пов'язаної з недосконалим виборчим законодавством Аргентини. Упродовж 1865-1868 рр. було розроблено Цивільний кодекс. Його автором став відомий юрист і політичний діяч Далмасіо Велес Сарсфілд (1800-1875), який розробив окрему Конституцію для Провінції Буенос-Айрес 1854 р. та вніс поправки до загальнонаціональної Конституції після об'єднання країни. Він також був автором прийнятого 1864 р. Комерційного кодексу. Варто підкреслити, що цивільний кодекс увійшов у дію 1 січня 1871 р. і залишався чинним до 2015 р.

Фінансова політика урядів Б. Мітре та Д. Сарм'єнто залишається предметом найбільш гострої критики. Як представники ліберальної політичної течії, вони також віддавали перевагу ліберальним ідеям в економіці, а саме вільному ринку та низьким митним тарифам. Тоді як подібна політика приносила економічну користь розвиненим державам, вона завдала удару розвитку аргентинського господарства. Уряд Б. Мітре 1863 р. впровадив державне гарантування боргу для іноземних інвесторів. Державні позики росли, досягши на 1874 р. (останній рік правління Д. Сарм'єнто) обсягу 68 млн. песо. Обслуговування державного боргу забирало 34% бюджету країни. Відсоткові ставки за позиками становили до 80%. До того ж, обґрунтованість деяких запозичень піддається сумніву. Наприклад, 12 млн. песо під 72,5% було позичено урядом у британських банках для ведення війни з Парагваєм, яка розцінюється як загарбницька.

У 1862 р. Конгрес ухвалив запропонований урядом Б. Мітре закон про митні збори, який передбачав низькі ставки імпорتنих мит. Це призвело до заповнення аргентинського рин-

ку високоякісними європейськими та північноамериканськими споживчими товарами, загальмувавши розвиток слабкої аргентинської промисловості. Це також вплинуло на формування негативного сальдо торговельного балансу та дефіциту бюджету.

До позитивних фінансових заходів можна віднести впровадження у країні єдиної валюти та її стабілізацію. Згідно із законом від 1864 р. було встановлено прив'язку песо до золота, що загальмувало інфляцію. За ініціативою на той час міністра Н. Авельянеди, 1872 р. було створено Національний банк, який, однак, невдовзі збанкрутував.

Обійнявши посаду Президента Аргентини 1874 р., Ніколас Авельянеда поклав край політиці постійних іноземних позик. За його правління Аргентина не взяла жодного іноземного кредиту. Однак, світова економічна криза 1873 р. погіршила і без того складне фінансове становище країни. Уряд Н. Авельянеди вдався до скорочення заробітних плат і соціальних виплат, звільнення близько 6 тис. державних службовців 1876 р., та введення розгалуженої системи імпорتنих мит 1877 р. Остання реформа стала імпульсом для розвитку місцевої промисловості. Попри складну ситуацію уряд виконував зобов'язання щодо виплат іноземних кредитів. На кінець 1870-х рр. економічну кризу вдалося подолати [11].

Як зазначалося вище, станом на початок 1860-х рр., основним видом економічної діяльності аргентинців був експорт продуктів тваринництва: овечої вовни, шкіри, жиру, солоного м'яса корів та овець. Через Громадянську війну у США, а також війни в Європі, Аргентина вийшла на перший план в експорті овечої вовни до Великої Британії. Протягом двадцяти років (1860-1880 рр.) поголів'я овець зросло більш ніж у чотири рази: з 14 до 61 млн. голів, а вага настригу вовни за цей час збільшилася з 20,4 до 97,5 тис. т. [3, с. 170, 219]. Тривалий час, упродовж 1850-х – початку 1860-х рр. зростав експорт солоного м'яса. У провінціях Буенос-Айрес, Санта-Фе, Коррієнтес та Ентре-Ріос розросталася мережа саладерос – підприємств, які займалися забоєм тварин і солінням м'яса. Головним імпортером солонини була Бразилія, де вона використовувалася як їжа для рабів. Водночас, на рубежі 1850-х – 1860-х рр. припав розвиток конкурентних саладерос в Уругваї та самій Бразилії.

У 1863 р. англійська компанія в Уругваї винайшла м'ясний екстракт Лібіха, який був кращим для здоров'я людей ніж солоне м'ясо, а вже наступного року Велика Британія заборо-

нила закупку солонини. Протягом 1860-х рр. зростали мита на імпорт м'яса у Бразилії та США, а у зв'язку з Парагвайською війною (1864-1870 рр.) зросли податки для власників худоби у самій Аргентині. Все це призвело до ситуації, коли 60% м'яса забитої протягом 1862-1866 рр. худоби не знайшло збуту, й експорт м'яса став нерентабельним. З метою подолання кризи 1866 р. було утворено Аргентинське сільськогосподарське товариство, а 1868 р. – Інститут агрономії. Проте, соління м'яса ставало дедалі більш не вигідним, і декретом від 6 вересня 1871 р. уряд Д. Сарм'єнто заборонив діяльність саладерос [3, с. 171-172]. Водночас, зусилля товариства не залишилися марними. Почалося виробництво м'ясного екстракту, а вже 1876 р. відбувся перший експорт замороженого м'яса до Європи [8, с. 22]. Таким чином, продукти тваринництва залишалися однією з найбільш прибуткових експортних статей.

У зв'язку з розширенням мережі залізниць, а також зростанням кількості населення, дедалі більше земель використовувалося для вирощування сільськогосподарських культур. Поступово зменшувався імпорт, а з 1875 р. почався експорт пшениці з Аргентини. Протягом кількох наступних десятиліть Аргентина стала одним із найбільших експортерів зернових.

Аргентинська промисловість орієнтувалася здебільшого на місцевого споживача і була представлена фабриками легкої та харчової промисловості, а також численними кустарними майстернями з виготовлення різних споживчих товарів. Виробництво було зосереджене переважно у місті та провінції Буенос-Айрес. Більшість задіяних у промисловості працівників були іммігрантами з Європи.

Неодмінною умовою економічних успіхів було поліпшення транспортної інфраструктури. З 1857 р. почалося будівництво залізниць. Перша залізниця довжиною близько 10 км з'єднувала Буенос-Айрес з сусіднім населеним пунктом Флорес [7, с. 132]. Після об'єднання країни будівництво залізниць отримало новий імпульс. Так, станом на 1870 р. було прокладено 732 км, а на 1880 р. вже понад 1313 км залізничних шляхів [6, с. 51]. Спочатку будівництво провадилося національним коштом.

Згодом, починаючи від дороги між Розаріо та Кордовою, що була урочисто відкрита 1869 р., були залучені британські інвестиції. Керівництво Аргентини пропонувало британським компаніям вигідні умови: мінімальний прибуток, гарантований державним коштом, а також прилеглі землі [9, с. 43]. Співпраця арге-

нтинського уряду з британськими інвесторами залишається контраверсійним питанням історії Аргентини. Серед її недоліків вказують на невикористане надання переваги іноземним інвесторам перед аргентинськими, позбавлення селян родючих земель, через які пролягали залізниці, і подальший перепродаж цих земель британськими компаніями за завищеними цінами місцевим земельним магнатам, потрапляння Аргентини у боргову яму [11]. Одним із важливих проектів уряду було будівництво 1873 р. лінії від Мендоси до кордону з Чилі, що відкривало для аргентинських виробників тихоокеанські торговельні шляхи [3, с. 209-210]. Хоча швидкість перших потягів була досить незначною – дещо більше 20 км/год., залізниці сприяли економічному зростанню, поширенню площ оброблюваних земель [6, с. 51], а також міграції населення до міст [10, с. 2].

Розвивався також і міський транспорт. У 1870 р. було запущено перший трамвай у Буенос-Айресі. Впродовж наступних трьох років з'явилося шість компаній, які займалися розбудовою трамвайних ліній. Станом на кінець 1880-х рр. у Буенос-Айресі було прокладено понад 150 км трамвайних ліній. У трамваях того часу в якості тягової сили використовували коней, тоді як перший електричний трамвай з'явився тільки 1905 р. Тому проїзд у трамваях був досить дорогим. Але, незважаючи на це, трамваї сприяли внутрішній інтеграції міста та значно полегшили доступ до його віддалених районів [7, с. 133].

На увагу заслуговують і зміни технології судноплавства: на місце вітрильників прийшли пароплави. Відтепер подорож з Англії до Буенос-Айреса скоротилася з кількох місяців до 22 днів [9, с. 43]. Окрім того, 1876 р. французьким інженером Шарлем Тельє була розроблена холодильна установка на кораблі, який здійснив перший успішний рейс, імпортувавши партію замороженого м'яса з Аргентини до Європи. Невдовзі інші французькі, шотландські й англійські науковці запропонували більш досконалі холодильні установки для кораблів. Відтак, в економіці Аргентини з'явилася нова прибуткова експортна стаття – заморожене м'ясо. Таким чином, впровадження нових технологій у сільському господарстві та покращення умов транспортування продукції зміцнили позиції Аргентини на міжнародному ринку у сфері експорту продуктів харчування.

Для успішної модернізації країни важливіми були засоби інформаційного зв'язку. За правління ліберальних урядів було створено

поштову систему, а також прокладено понад 5 тис. км. телеграфних ліній. Наприкінці свого президентського терміну Д. Сарм'єнто урочисто відкрив телеграфну лінію, яка з'єднувала Аргентину з Європою [8, с. 18].

Значний прогрес відбувався у сфері народної освіти. Б. Мітре відкрив мережу з шести національних коледжів у провінціях Буенос-Айрес, Катамарка, Тукуман, Мендоса, Сан-Хуан і Сальта. Коледжі були закладами середньої освіти та становили проміжну ланку між початковою школою й університетом. Навчальна програма охоплювала широкий спектр природничих і гуманітарних наук, а також кілька іноземних мов (французьку, німецьку, англійську) [11].

Проте «батьком освіти» називають саме Д. Сарм'єнто, котрий вважав поширення освіти одним із найголовніших завдань свого життя. Так, ще у віці двадцяти восьми років він відкрив світську школу для дівчат у рідній провінції Сан-Хуан [1, с. 183], до того працював учителем у Чилі. Впродовж усього життя Д. Сарм'єнто активно долучався до розвитку освіти. Протягом шести років свого перебування на посаді президента, Д. Сарм'єнто відкрив по всій країні понад 800 публічних шкіл, в яких навчалось більше 100 тис. учнів, тоді як раніше цей показник налічував близько 30 тис. Він відкрив ще п'ять національних коледжів у провінціях Санта-Фе, Коррієнтес, Санта-го-дель-Естеро, Сан-Луїс і Жужуй. Одним із його перших законопроектів було створення мережі публічних бібліотек, за зразок були взяті США. Також, він запросив зі Сполучених Штатів 65 кваліфікованих викладачів, які мали не лише викладати, а й тренувати аргентинських освітян. З цією метою було створено два педагогічних коледжі у містах Парана та Буенос-Айрес. Сарм'єнто почав будівництво першої у Південній півкулі обсерваторії. Для цього 1870 р. він запросив американського астронома Бенджаміна Г'улда, який працював в Аргентині до успішного завершення будівництва 1885 р. [13, с. 67-68].

Варто відзначити, що міністром освіти в уряді Д. Сарм'єнто був Н. Авельянеда, отже своїм успіхом освітня реформа завдячує їм обом. Обійнявши посаду президента, Н. Авельянеда розширив мережу педагогічних коледжів і відкрив перший такий заклад для жінок у м. Тукуман. Відповідно до закону від 1875 р. початкова освіта у провінції Буенос-Айрес стала обов'язковою. У наступному законі від 1878 р. було встановлено вимоги, згідно з якими приватні навчальні заклади могли бути

прирівняні до державних [11].

Наступною важливою реформою було створення національної армії. Згідно з законом від 1864 р. утворювався корпус із 6 тис. солдат, що включав артилерію, кінноту та піхоту [9, с. 42]. Спочатку армія використовувалася для придушення повстань у провінціях, а невдовзі була задіяна у Парагвайській війні. Президент Д. Сарм'єнто заснував 1869 р. Військову академію та Військово-морську школу для підготовки професійного офіцерського складу. Відомо про листування Д. Сарм'єнто з Президентом США Уліссом Грантом щодо можливої співпраці із США у сфері підготовки аргентинських офіцерів. Однак, в історичній літературі відсутні будь-які свідчення про втілення цих проектів у життя [13, с. 68-69]. Зрештою, згідно із законом від 1872 р. було впроваджено обов'язковий національний призов. Оновлена армія незабаром була залучена до контраверсійної кампанії із «завоювання пустелі».

Важливим здобутком уряду Д. Сарм'єнто було проведення 1869 р. першого загальнонаціонального перепису, згідно з яким населення Аргентини становило 1,736,923 осіб, 71% аргентинців були неписьменними, 75% жили у бідності, а 31% проживали у містах [8, с. 18; 10, с. 1]. Серед усього населення країни 11% було іммігрантами, водночас, вони становили 50% мешканців м. Буенос-Айрес [12, с. 19]. На потребі залучення європейських іммігрантів наголошував автор Конституції Аргентини Хуан Баутіста Альберді. Адже вони могли не лише сприяти заселенню просторих земель, а й принести до країни європейські технології, традиції, культуру [5, с. 29]. Важливо підкреслити, що це переконання поділяла більшість політичної еліти. Заходи із заохочення імміграції вживалися як на рівні окремих провінцій, так і на загальнонаціональному рівні. Від початку 1860-х рр. провінційні уряди уклали угоди з європейськими компаніями, які зобов'язувалися заселити виділені для них землі європейськими іммігрантами. Проте, нерідко ці компанії використовували привезених ними європейців як своїх батраків [3, с. 176]. Серед заходів національного уряду найбільш вдалими були зусилля Н. Авельянеди, а саме прийняття у жовтні 1876 р. закону про імміграцію. У цьому законі було передбачено надання пільг на проїзд до Аргентини, створення бюро з пошуку роботи для іммігрантів, а також мережі представництв у Європі, які мали заохочувати потенційних переселенців.

Слід з обережністю ставитися до поширеної

у популярних працях з історії Аргентини інформації про приїзд до країни понад 280 і 268 тис. іммігрантів за часів президентства Д. Сарм'єнто та Н. Авельянеди відповідно. А вже при аналізі еміграційно-імміграційного балансу стає очевидно, що реальний притік нових людей становив не більше 60% від вказаних цифр [6, с. 56]. Лише незначна частина іммігрантів змогла міцно стати на ноги й у подальшому включитися у громадське та політичне життя республіки, однак, на нашу думку, це вже можна вважати позитивним здобутком.

Підбиваючи підсумки, варто наголосити, що інтеграція Аргентини 1862 р. й одночасний прихід до влади ліберальних урядів дали поштовх формуванню модерної аргентинської держави та нації. Президенти Бартоломе Мітре, Домінго Сарм'єнто та Ніколас Авельянеда заклали фундамент для подальшого стрімкого економічного розвитку країни. До успішних модернізаційних заходів слід віднести створення загальнонаціональної законодавчої бази, фінансових, освітніх і наукових установ, стабілізацію валютного ринку, розбудову армії, інфраструктури, засобів зв'язку, формування сприятливого імміграційного клімату. Водночас, певні слабкі елементи їхньої політики стали причиною майбутніх соціальних та економічних кризових явищ. До неуспішних, і подекуди навіть провальних заходів, належить, насамперед, упровадження політики вільного ринку, яке призвело до пригнічення індустріального розвитку Аргентини та відтоку коштів закордон. Негативно також була практика великих іноземних позик, обслуговування яких було важким тягарем для економіки молодій державі. Внаслідок такої політики, Аргентина на світовому ринку залишилася постачальником сільськогосподарської сировини, не перейшовши до експорту промислових виробів, що стало причиною її різкого

економічного спаду вже у ХХ ст. Ще однією нагальною проблемою, яка лишалася невирішеною, було велике соціальне розшарування населення. Однак, у цілому, можна констатувати, що протягом 1860-1870-х рр. Аргентина утвердилася як цілісна незалежна держава, яка пройшла успішну модернізацію у багатьох сферах політичного, соціального й економічного розвитку.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Казаков В.П. Д.Ф. Сарм'єнто – президент-реформатор Аргентини (1811-1888) // Новая и новейшая история. 2014. № 1. С. 179-193.
2. Луна Ф. Краткая история аргентинцев: Пер. с исп. А.С. Шишков. Москва: Издательство «Весь мир», 2010. 280 с.
3. Очерки истории Аргентини / В.И. Ермолаев и др. Под ред. В.И. Ермолаева; Академия наук СССР, Институт истории. Москва: Соцэкгиз, 1961. 573 с.
4. Bolt J., Timmer M., van Zanden J.L. GDP per capita since 1820 // How Was Life? Global Well-being since 1820. OECD Publishing, 2014. P. 57-72. doi: 10.1787/9789264214262-7-en
5. Brown J.C. A Brief History of Argentina. York, PA: Maple-Vail Book Manufacturing Group, 2010. 354 p.
6. Cortés Conde R. The growth of the Argentine economy, c. 1870-1914 // Argentina since Independence / Ed. by Bethell L. Cambridge: Cambridge University Press, 1993. P. 47-78.
7. Gardner J. Buenos Aires: The Biography of a City. New York: St. Martin's Press, 2015. 272 p.
8. Hedges J. Argentina: A Modern History. London, New York: I.B. Tauris, 2011. 317 p.
9. Lynch J. From Independence to National Organization // Argentina since Independence / Edited by Bethell L. Cambridge: Cambridge University Press, 1993. P. 1-46.
10. Perez S. Railroads and the Rural to Urban Transition: Evidence from the 19th-Century Argentina // Job Market Paper 2017. № 1. P. 1-103. URL: https://web.stanford.edu/~santip/Santiago_Perez_JMP.pdf
11. Petrocelli H.B. Historia Constitucional Argentina. Keynes, Rosario: Universidad Nacional de Rosario, 1993. 231 p. URL: http://www.argentinahistorica.com.ar/intro_libros.php?tema=1&doc=57
12. Rocchi F. Chimneys in the Desert: Industrialization in Argentina During the Export Boom Years, 1870-1930. Palo Alto, CA: Stanford University Press, 2006. 394 p.
13. Sarmiento's «Travels in the United States in 1847» / Transl. and introductory essay by Rockland M.A. Princeton: Princeton University Press, 1970. 334 p.
14. Shumway N. The Invention of Argentina. Berkeley, Los Angeles and London: University of California Press, 1993. 325 p.

Chemodanova Olena

Modernization of Argentina under the Rule of Liberal Governments during 1862-1880

The reformative activity of Argentine liberal presidents Bartolomé Mitre, Domingo Sarmiento and Nicolas Avelande, who sequentially occupied the presidency during 1862-1880 are analyzed in the paper. The successful modernization measures in the fields of reforming the army and the legislative system, in the development of financial, educational and scientific institutions, transport and communications, and the creation of a favorable immigration atmosphere is reviewed. It is asserted that these measures brought Argentina closer to the leading countries of the world and contributed to its prosperity over the following decades.

The introduction of new technologies in agriculture and improved products transportation conditions strengthened Argentina's position on the international food export market. Economic prosperity favoured the influx of European immigrants, which became an additional factor of economic development.

The increase of the amount of primary and secondary educational institutions positively influenced Argentina's political, technological and economic development in the future.

At the same time, among unsuccessful measures were the introduction of a free market policy, low rates of import duties,

which slowed the development of industry in Argentina. The practice of large foreign loans, which resulted in the financial crisis and the entry of the country into a money pit also had a negative influence. Those negative factors, in turn, led to the country's failure to rise above the level of the supplier of agricultural raw materials on the world market. The issues of great social differentiation also remained unresolved. Listed problems in the long run laid the foundations of crisis phenomena.

Keywords: *Argentina, modernization, reforms, liberal governments, Bartolomé Mitre, Domingo Sarmiento, Nicolas Avelande*

Надійшла до редакції / Received: 05.07.2018

Схвалено до друку / Accepted: 13.08.2018